

<SERMO 20A>¹
<Dominica decima quinta post Trinitatem>
<sine rubrica>

Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

1 In ista epistola monet nos Apostolus ad quatuor que sunt necessaria ad salutem, sine quibus non est salus. Primo <monet nos> ad ambulandum cum Deo, cum dicit: *Si spiritu uiuimus, spiritu et ambulemus. Non efficiamur inanis glorie cupidi* etc. Dicitur autem *Si spiritu* etc. sub conditione, non absolute, quasi dicat: Si ita est ego nescio, Deus scit. *Nemo enim scit utrum amore uel odio dignus sit*; in Iohanne: *Spiritus ubi uult spirat*.

2 Secundo monet nos ad compatiendum proximo, unde sequitur: *Fratres, si preoc<c>upatus fuerit homo in aliquo delicto, uos, qui spirituales estis, huius<modi> corripite in spiritu lenitatis* etc. Et statim sequitur: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis> le<gem> Christi*. Lex autem Christi est dilectio proximi, quia *qui diligit proximum, legem impleuit*.

3 Tercio monet ad humiliter sentiendum de seipso, unde sequitur: *Si quis existimat se aliquis esse, cum nihil sit, se seducit. Opus autem suum probet unusquisque, et sic in semetipso gloriam habebit, non in altero*. Notabiliter dicit *probet*, id est probabiliter examinet, ut se ex<h>ibeat in bonis operibus probabilem dyalecticum,² non apparentem sophisticum.³

4 Quarto monet nos ad proficiendum et perseuerandum in bono, unde in fine epistole: *Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes. Ergo dum tempus habemus* etc. Sicut dicit Ecclesiastes III: *Omnia tempus habent*. Et ponit ibi octo tempora, scilicet *tempus nascendi, tempus moriendi; tempus plantandi, tempus euellendi quod plantatum est. Tempus occidendi, tempus sanandi* etc. Tamen inter illa tempora non ponit tempus bene faciendi. Cuius ratio potest esse, quia ponit ibi illa que determinant sibi tempus. Si bene operari non determinat sibi tempus, immo uendicat sibi omne tempus, omni enim tempore est bene faciendum: in principio, medio et fine, Thob. IIII: *Omni tempore benedic Deo: et pete ab eo, ut uias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant*; et Eccle. IX: *Omni tempore sint uestimenta tua candida; et oleum de capite tuo non deficiat*. Ideo Apostolus: *Bonum facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non <deficientes>* etc.

5 Possunt enim notari in uerbo proposito quatuor: primo, notatur temporis ad bene operandum opportunitatem, cum dicit: *Dum tempus habemus*; secundo, monet nos ad operandum, cum dicit: *operemur*; tercio, ostendit operis conditionem, cum dicit: *bonum*; quarto, operis perfectionem et uniformitatem, cum subdit: *ad omnes*.

6 Primo ergo notatur temporis opportunitas, que patet ex septem conditionibus.

¹Transcribed by Andrew T. Sulavik from manuscript: Paris, Bibl. Nationale, lat. 16499, ff. 239ra-240ra; J. B. SCHNEYER, *Repertorium*, v. 2, p. 479, n. 23; TH. KAEPPELI, *Scriptores*, v. 2, p. 113, n. 1559.

²dyalecticum] dyalecticus

³sophisticum] sophisticus

7 Primo ex temporis preteriti amissione, quando homo cogitat quod longo tempore amisit tempus suum. Quamdiu fuerit in peccato mortali amisit tempus suum. Etiam si fecit aliqua bona opera, illa fuerint amissa quia non fuerint uite eterne meritoria, sicut diceretur de illo qui seminat in terra sterili, in qua numquam metet. Et talis amittit tempus. Vnde hoc deberet ipsum multum excitare ad hoc quod bene operaretur quando Dominus dat ei tempus. Ideo dicitur I Petr. III: *Christo igitur in carne passo, et uos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, <desiit> a peccatis: ut iam non hominum desideriiis, sed uoluntati Dei, quod reliquum est, et <in carne> uiuat temporis. Sufficit enim tempus preteritum [et] ad uoluntatem gentium consummandam qui ambulauerunt in luxuriis, in desideriiis etc.* Et patet <quia> post sequitur: *Qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare uiuos et mortuos.* Nec sufficit quod homo amisit tempus suum quamdiu fuit in peccato mortali, immo de tempore amisso oportebit reddere rationem. Vnde Bernardus: "Sicut non peribit capillus de capite, sic non momentum de tempore, de quo non oporteat reddere rationem." Anselmus: "Exigetur omne tempus inpensum, qualiter fuerit expensum?" Et Matth. XII: *Omne uerbum oc[c]iosum, quod locuti fuerint homines, <reddent rationem> etc.* Et Tren. I: *Vocauit aduersum me tempus ut conteret⁴ electos meos, etiam illos qui uidentur electi.*

8 Secundo ex temporis preteriti amissi irreuocabilitate. Si enim homo amisit tempus suum, non potest recuperare. Sed si amisit possessionem temporalem uel sanitatem corporalem, potest recuperare. Non autem tempus. Vnde Bernardus: "Nemo estimat parum tempus quod in uerbis oc[c]iosis consumitur. |239rb| Volat uerbum irremediabile,⁵ transit tempus irreuocabile. <O donec> transit hora, quam <tibi> ad agendam penitentiam, ad implorandam⁶ ueniam, ad impetrandam gratiam, ad promerendam⁷ gloriam tempus misericordia Conditoris indulget!"⁸ Ideo dicit Sap. II: *Vmbre transitus est tempus nostrum, et non est reuersio finis nostri: quoniam consignata est, et nemo reuertetur.* Vnde⁹ sicut umbra transit irreuocabiliter, ita tempus nostrum. Et ideo modo dicunt dampnati in inferno: *Ergo errauimus a uia ueritatis, et lumen iusticie non luxit in nobis, et sol intelligentie non est ortus nobis. Quid nobis profuit superbia?*

9 Tercio ex temporis presentis breuitate. Valde enim tempus breue est quod datur nobis ad bonum operandum, et quanto breuius, tanto oportunius, Sap. II: *Homo infirmus ego sum, et exigui temporis et minor ad intellectum iudicii etc.* Et in Iob: *Breues dies hominis etc.* Quod autem tempus sit breue patet, et in se et in comparatione < ad uitam eternam>.

10 In se, quia de toto tempore quod fuit, est et erit, non¹⁰ habemus nisi nunc: tempus enim preteritum non habemus, nec habere possumus. Tempus etiam futurum non habemus, nec forte habebimus. Ideo dicitur in Ecclesiastico: *Memor esto iudicii mei; sic enim erit et tuum: mihi heri, et tibi hodie,* quasi dicat: Meum in preteritum; tuum presens. Vnde non dicit 'cras' uel 'post cras,' sed 'hodie.' Immo de hodierna die non

⁴ conteret] conterat

⁵ irremediabile] labile (?), I have written with Bernard

⁶ implorandam] promerendam, I have written with Bernard

⁷ Promerendam] implorandam, I have written with Bernard

⁸ indulget] indulcit, I have written with Bernard

⁹ Vnde] sequitur written after and expunged

¹⁰ non] nisi

habemus nisi nunc. Et ideo magna fatuitas est tibi una hora morari in peccato mortali, quod de toto tempore non habemus nisi nunc, et forte in illo nunc moriemur. Ideo dicitur Ioel II: *Nunc ergo: Conuertimini ad me* etc. Et Ps.: *Nisi conuersi fueritis, gladium suum uibrabit*.

11 Item quod tempus <in> se breue, hoc patet in comparatione ad uitam eternam, que caret fine, quia quod habet finem punctale est, et quasi nihil respectu eius que numquam habebit finem. Vnde Eccli. XVIII: *Numerus dierum hominum ut multum <entum> anni, q<uasi> gut<t>a aque maris deputati sunt*. Notatur de pugile qui est in campo, qui uidet quod baculus suus deficit, prouidet sibi de alio baculo antequam ille totaliter defecerit ei.

12 Quarto ex temporis presentis et breuis utilitate. Vtile est enim tempus presens ad agendam penitentiam, Apoc. II: *Dedi ei tempus ut ageret penitentiam: et non uult penitere a fornicatione sua*. Item <utile est tempus presens> ad negociandam siue merendam uitam eternam, Eccles. VIII: *Omni negotio tempus est et oportunitas*; et II Cor. VII: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*; et II Cor. IIII: *Id quod in presenti est momentaneum et leue tribulationis*. Notabiliter dicit: *Non contemplantibus nobis ea que uidentur*. Loquitur pro se et suis similibus et pro statu primitiue Ecclesie, in quo contempnebant omnia – diuicias, delicias, honores. Modo omnes querunt que sua sunt, non que Ihesu Christi. Et Iere. X: *A maiore usque ad minorem, omnes auaricie student*. Vnde status Ecclesie moderne ad statum pueri est perductus. Solet dici quod bis est homo puer, scilicet in principio et in fine, scilicet in senectute.

13 Quinto ex temporis futuri incertitudine. Incertum est enim homini si postea habebit tempus ad bonum operandum. Et ideo quamdiu habet tempus deberet bonum operari, Ecclesiastes IX: *Nemo scit utrum amore uel odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta*. Et in eodem: *Nescit homo finem suum; si sicut pisces capiuntur hamo* etc. Et ideo similiter etiam differre penitentiam <magna fatuitas est> a mane usque ad uesperam, Ecclesiasticus XV: *A mane usque ad uesperam inmutabitur tempus*. Notatur quod si rex Francie preciperet alicui seruo sub pena capitis quod ueniret ad eum antequam uentus esset mutatus, multum esset fatuus si differret uenire usque ad horam terciam uel sextam, quia subito mutatur uentus. Solet dici quod “ad paruam <pluuiam> |239va| cadit magnus uentus” et cetera. Vita hominis est quasi uentus quidam, unde cantatur de mortuis: “Memento mei, Domine, quia uentus est uita mea.” Iacobus IIII: *Vita uestra vapor est ad modicum parens* etc. Dominus autem, qui est rex reg[n]um et dominus dominantium, precipit nobis non sub pena capitis, sed sub pena dampnationis eterne in anima et corpore, ut ueniamus et conuersi simus ad ipsum quamdiu iste uentus flat. Et ideo magna fatuitas est differre, Eccli. V: *Ne tardes conuerti ad Deum et ne differas* etc.

14 Sexto ex impossibilitate operandi in futuro. Io. IX: *Me oportet operari opera eius qui misit me dum dies est; uenit enim nox, in qua nullus potest operari, nox scilicet mortis et eterne dampnationis*. Eccli. IX: *Quodcumque <facere> potest manus tua instanter operare, quia nec opus ad merendum, nec ratio ad e<x>cusandum, nec scientia ad studendum, nec sapientia ad defendendum, est apud inferos, quo tu properas*. Eccli. XI: *Si annis multis uixerit homo, et in omnibus letatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, et dierum multorum*¹¹ etc.

¹¹ multorum] malorum

15 Septimo ex factorum in futuro tempore remuneratione, unde Gal. VI: *Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes*. Glossa: “Non debet deficere in operando, qui non deficiet in metendo. Si homo non imponit finem operi, nec Deus imponet finem remunerationi. Quantum seminamus in operibus, tantum metemus in fructibus.” Sap. III: *Tamquam aurum in fornace probauit illos Dominus*; et parum post: *et in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti* etc.

16 Habemus ergo primum, scilicet temporis ad bonum operandum oportunitatem.

17 Secundo monet nos ad operandum, cum dicit: operemur. Est autem naturalis ratio quare operari debemus. Vna tacta est, scilicet temporis oportunitas, ista est ante mortem dum tempus habemus. Eccli.: *Ante obitum operare iusticiam, quia non est apud inferos inuenire cibum*. Modo enim habemus tempus et possumus facere quod uolumus, sed in proximo Deus aufert tempus, forte cras uel post cras, Ps.: *Cum accepero tempus, ego iusticias iudicabo*. Si iudicabit iusticias, quid faciet de iniusticiis? Si autem esset operandi oportunitas, et non esset necessitas, adhuc posset se homo excusare.

18 Ideo secunda ratio est operandi necessitas, quia Dominus precipit. Vnde transgressores erimus nisi bonum operamur; non enim solum debemus declinare a malo, sed etiam facere bonum, Luc. XIII: *Sex dies sunt in quibus operari oportet*; et Exodus XX: *Sex diebus operaberis, et facies opera omnia <tua>*. Die autem septimo sabbatum Domini est: *non facies omne opus in eo*. Ideo dicitur in Apoc. II: *Memor esto unde excideris: et age penitentiam, et prima opera fac: sin autem, uenio tibi, et mouebo candelabrum tuum de loco suo*. † Candelabrum ***¹² est cuius *** uiuificatum eius locus est super animam, † quod mouebo de loco suo: in morte est quando corpus ponetur sub terra in sepulcro, anima uero sub terra in inferno. Notabiliter autem dicit: *prima opera fac*. Loquitur enim aliquibus qui fuerunt aliquando in magno feruore, in feruenti caritate, et feruorem suum reliquerunt, unde parum ante dicitur: *Scio opera tua, et laborem tuum, | 239vb | et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos. Et habeo aduersum te, quia caritatem tuam primam reliquisti*. Vnde in eodem libro III: *Scio opera: quia nec frigidus nec calidus es. Vtinam frigidus esses aut calidus, sed quia tepidus es, incipiam te euomere de ore meo*. Vnde sicut aqua tepida est abominabilis, ita isti sunt Deo abominatio.

19 Hec autem esset operandi necessitas, et multi essent operarii qui possent supplere huius necessitate, adhuc posset se excusare homo. Ideo tertia ratio est operancium paucitas, de qua Luc. X: *Messis quidem multa, operarii autem pauci*; et Mt. XX, ubi loquitur de operariis: *Multi uocati <sunt>, pauci uero electi*. Vnde multum debet se quilibet timere, ne sit numerorum multorum reproborum. Ideo dicit Apostolus, Phil. II: *Cum metu, scilicet cordis, et tremore corporis, salutem uestram operamini. Deus enim est qui operatur in uobis, <et> uelle et perficere pro sua bona uoluntate*. Ista paucitas electorum siue saluandorum signata fuit Ysa. XXIII, ubi dicitur: *Hec erunt in medio terre, in medio populorum, quomodo si pauce oliue que remanserunt si <ex>cutiantur ex oleo; et racemi cum¹³ fuerit finita uindemia*. Vnde sicut post uindemiam remanent pauci et parui et absconditi (tales enim fugiunt manus uindemiatorum), ita pauci saluabuntur.

20 Quarta ratio est operandi utilitas, que ad presens est quadruplex.

¹² uelabrum(?)

¹³ cum] non, I have written with the Vulgate

21 Prima est ne per occium¹⁴ rubigo peccati contrahatur. Ferrum enim per occium contrahit rubiginem, aqua putredinem, uellus tineam, equus scabiem,¹⁵ similiter anima peccatum. Exemplum habetur de Daud, qui, cum remansit in Ierusalem aliis euntibus in bellum, contraxit culpam adulterii et homicidii. Ezech. XVI: *Hec fuit iniquitas Sodome: superbia et saturitas <panis> et occium*. Ideo dicitur Eccli. XXXIII: *Mitte illum, scilicet seruum pigrum, in operatione, ne uacet etc. Multa enim mala docuit occiositas*. Et Prouer. XII: *Qui operatur terram saturabitur panibus; qui autem sectatur occium stultissimus est*.

22 Secunda est ut offensa diuine maiestatis placetur, Gen. XXXVIII: *Placabo illum muneribus que*¹⁶ *precedent*,¹⁷ *et postea uidebo illum, forsitan*¹⁸ *propiciabitur mihi*; et II Paralip. XIX: *Iram Domini merebaris: sed bona opera inuenta sunt in te*; et Iob IX: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceret delinquenti*. Nota quod multum excitat operarium ad operandum, quando magister operum semper respicit eum.

23 Tercia utilitas est ut per bona opera homo in bono statu custodiatur. Similiter enim ignis non potest diu conseruari sine lignis, quia *cum defecerint ligna, extinguetur ignis*, sicut dicitur in Prouerbiis. Ita homo non potest diu conseruari in bono statu sine bonis operibus. Ita in signum huius dicitur Gen. II: *Tulit Deus hominem, et posuit eum in paradiso uoluptatis, ut operaretur, et custodiret illum*. Glossa: "Deus hominem iustum <fecit>, ut quod faceret in agro per agriculturam, custodiret in seipso per disciplinam; ut, sicut ager obtemperaret colenti, sic homo Deo precipienti <redderet>."

24 Quarta est ut merces bono operi reddatur, Iere. XXXI: *Quiescat uox tua a ploratu, et oculi tui a lacrimis, quia est merces operi tuo*; Eccli. ultimo: *Operamini opus uestrum ante tempus, et dabit uobis mercedem uestram in tempore suo*; et Hebreos XI: *Sancti per fidem uicerunt regna, operati sunt iusticiam etc.*

25 Sequitur tertium, in quo ostendit nobis operis conditionem, |240ra| cum dicit: *Operemur bonum*.

26 Ad hoc autem quod opus sit bonum, primo necessaria est mundicia cordis. Si enim homo esset in peccato mortali, eius opera non essent bona, id est uit<e> eterne meritoria, Prouer. XXI: *Qui mundus, rectum est opus eius*; et Ysa. I: *Cum multiplicaueritis orationes uestras, non exaudiam uos. Manus enim uestre sanguine plene sunt*. Alibi: *Mundi estote; auferte malum etc.* Prouer. XXV: *Ex studiis suis intelligitur puer, si munda sint et recta opera eius etc.*

27 Secundo necessaria est radix caritatis. Tota enim uirtus merendi consistit in caritate, sicut tota uirtus <calefaciendi> consistit in igne. Vnde merito significatur per denarium quod dominus conduxit operarios in uineam suam, Ro. VIII: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*; et Gal. V: *In Christo Ihesu nec circumcisio [ad] aliquid ualet, nec prepuccium: sed fides que per caritatem operatur*.

28 Tercio necessarium est genus operis, ut illud quod facit sit de genere bonorum; aliter enim non esset meritorium quantum ad opus operatum, Eccli. III: *Cor sapiens et intelligibile abstinebit se a peccatis, et in operibus iusticie sucessus habebit bonos*.

¹⁴ occium = otium

¹⁵ scabiem] scabiam

¹⁶ que] qui, I have written with the Vulgate

¹⁷ qui precedent] written twice

¹⁸ forsitan] forcitan

29 Quarto necessaria est rectitudo intentionis; unde Augustinus: “Non multum attendas quid homo faciat, sed quid cum facit intendat.”